

УДК 346.548:641.1

О. Білий,аспірант кафедри господарського права і процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГОСПОДАРСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА БЕЗПЕКУ ПРОДУКЦІЇ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В українській правовій доктрині питання господарсько-правової відповідальності учасників господарських правовідносин за безпеку продукції було висвітлено певною мірою опосередковано, у межах аналізу господарсько-правової відповідальності за якість продовольчих і непродовольчих товарів, захисту прав споживачів, технічного регулювання господарської діяльності (роботи таких авторів, як Л.М. Віткін [1], І.А. Гамбург [2], А.С. Гіндікін [3], М.О. Кусакін [4], М.М. Кузьміна [5] та інші). У ч. 3 ст. 42 Конституції України проголошується, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю й безпечністю продукції та всіх видів послуг і робіт. В Україні, згідно з Програмою інтеграції України до Європейського Союзу, схваленою Указом Президента України № 1072/2000, встановлення вимог щодо безпечності продукції (послуг) та безпеки праці, а також забезпечення їх виконання має вирішуватись відповідно до правил і принципів європейського законодавства. На сьогодні це питання є досить актуальним з огляду на євроінтеграційний вектор розвитку сучасної України, підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, визначення необхідності імплементації Директиви № 2001/95/ЄС «Про загальну безпеку продукції» [6], яка свого часу змінила підхід до визначення ступеня небезпеки продукції порівняно з Директивою № 85/374/ЄЕС про відповідальність за якість продукції.

У зв'язку з постійною зміною та розвитком світового ринку й технологічних умов виробництва продуктів

у всьому світі одночасно з'являються численні проблеми, пов'язані з їх безпекою. Однією з ознак суб'єкта господарських відносин є його самостійна юридична відповідальність за негативні результати своєї господарської діяльності, що можуть виражатись у невиконанні чи неналежному виконанні господарських зобов'язань або порушенні умов здійснення господарської діяльності [2, с. 106]. Передбачена в законодавстві відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується незалежно від того, чи є застереження про це в договорі. Однак не лише якість, а й безпека продукції є тим важливим критерієм, що визначає міру відповідальності, що у свою чергу пов'язується зі зменшенням благ суб'єкта господарювання, який вчинив господарське правопорушення, або настанням несприятливих правових наслідків.

Варто звернути увагу на те, що сьогодні управління ризикозахищеністю, зокрема інноваційної діяльності підприємства, передбачає також оптимізацію ступеня ризику через максимально можливе зменшення ймовірності потенційних збитків [7, с. 165]. Крім того, існуюча система контролю якості продукції, що відповідає вимогам національних та/або міжнародних стандартів, ще не є гарантом її безпеки.

Таким чином, можна стверджувати, що дослідження господарсько-правової відповідальності учасників господарських правовідносин за безпеку продукції має посісти центральне місце в комплексному аналізі господарсько-правових заходів забезпечення безпеки продукції.

Метою статті є здійснення аналізу загальних засад відповідальності учасників господарських правовідносин за безпеку продукції, що потрапляє на ринок, та визначення місця порушень зобов'язань щодо якості й безпеки продукції серед інших господарських правопорушень.

Сучасні економічні відносини, нестабільність господарського життя, поява в ньому непередбачуваних явищ зумовлюють потребу в чіткому регулюванні правових відносин у сфері господарювання, віднайденні універсальних механізмів функціонування всіх суб'єктів господарських відносин з огляду на їх права й обов'язки, підтриманні балансу приватних і публічних інтересів.

На думку науковців, ринок характеризується як спосіб організації й функціонування економічних зв'язків господарюючих суб'єктів, що ґрунтуються на принципах вільної купівлі-продажу, а також суспільної форми функціонування економіки з прямими та зворотними зв'язками, що забезпечує взаємодію виробництва й споживання через процеси обміну [8, с. 50–51]. Водночас вихід на ринок – це складний процес, що залежить від політичних, економічних, науково-технічних та інших факторів, які необхідно враховувати в комплексі в усій їх складності. О.В. Старцев справедливо зазначає, що виробники, які добре знайомі з ринком, знають, що купівля-продаж усе більше залежить від якості товарів і послуг. Покупці-споживачі вважають якість продукції й послуг найголовнішим фактором [9].

Інститут якості продукції розглядається як економічна категорія, як сукупність властивостей та ознак виробів і процесів, що обумовлюють ступінь її придатності до використання за призначенням. За визначенням О.П. Письменної, якість товару являє собою сукупність його істотних властивостей [10, с. 10]. При цьому до недоліків товару (роботи, послуги) науковець відносить, зокрема, наявність у товару (роботи, послуги) властивостей, що

роблять його небезпечним для життя, здоров'я, майна громадян, організацій чи навколишнього природного середовища. Можна стверджувати, що саме відсутність таких властивостей буде визначати безпеку продукції.

Л.Р. Левчук до небезпечної продукції відносить таку, показники безпеки якої не відповідають встановленим в Україні для цього виду продукції або зазначеним у декларації про відповідність, нормативних документах і нормативно-правових актах, а також продукцію, споживання (використання) якої пов'язане з підвищеним ризиком для здоров'я й життя людини [11, с. 16]. Дійсно, якість окремої одиниці продукції визначається її технічними характеристиками та потрапляє під дію технічних норм. Технічні норми, що мають важливе соціальне значення, отримують закріплення в правових актах та набувають юридичної сили, а якість стає правовою категорією. Технічне регулювання становить собою сферу обов'язкового державного доринкового нагляду за безпекою продукції для споживачів і навколишнього середовища, яка є гармонізованою з міжнародними стандартами та включає технічні регламенти, стандарти й процедури підтвердження відповідності, передбачені в них.

На сьогодні дуже гостро постає питання про гарантії якості продукції. М.М. Кузьміна показники якості продукції розмежовує на обов'язкові, які встановлюють мінімальну межу якості та є базовими абсолютно для всіх її видів, і додаткові [5, с. 8]. До базових показників якості продукції науковець відносить насамперед показники безпеки продукції, а властивості продукції, що формують її безпеку, закладаються у виріб шляхом дотримання вимог національних і міжнародних стандартів, інших нормативних актів, які мають обов'язковий характер. Обов'язковими для дотримання визнаються також будь-які показники, що наводяться виробником в інформації про товар. З огляду на викладене розуміння категорій

«безпека» та «якість» можна дійти висновку, що безпека є елементом більш широкого поняття «якість».

У технічних умовах, що розробляються для кожного виду продукції, має міститися серед інших (сфера застосування, нормативні посилання, технічні вимоги, вимоги охорони довкілля й утилізації, правила приймання, методи контролювання, транспортування та зберігання тощо) також розділ щодо вимог безпеки [12]. Технічні умови (далі – ТУ) розробляють за рішенням виробника (постачальника) або на вимогу споживача (замовника). Основою для розроблення ТУ є технічне завдання продукції (договір, контракт, протокол), підготовлене й затверджене установленим порядком. Зміни до технічних умов розробляють власники ТУ. Державну реєстрацію технічних умов на продукцію чи змін до ТУ виконують згідно з ДСТУ 1.6 «Правила реєстрації нормативних документів». Облік, зберігання та обіг облікованих копій ТУ здійснюють порядком, установленим власником ТУ. У ТУ на продукцію, виготовлення й використання якої можуть зашкодити здоров'ю, майну громадян чи природному довкіллю, обов'язково мають міститися розділи «Вимоги безпеки» та «Вимоги охорони довкілля». У розділі «Вимоги безпеки» необхідно зазначити ті вимоги безпеки, які пов'язані зі специфікою виготовлення саме цього виробу (речовини, матеріалу), виконання процесу. У вимогах безпеки мають передбачатися всі види можливої небезпеки, які може заподіяти цей виріб (матеріал, речовина) на всіх стадіях виробництва й використання (споживання); мають бути допустимими норми, які необхідно встановити таким чином, щоб ці норми безпечного функціонування продукції не змінювались протягом її служби (придатності). Придатність ТУ для підтвердження відповідності забезпечують виконанням вимог ISO/IEC Guide 7(1994). Guidelines for drafting of standards suitable for use for conformity assesment (Настанови щодо

розроблення стандартів, придатних до використання для оцінювання).

Відповідно до ст. 15 Господарського кодексу України (далі – ГК України) [13] у сфері господарювання застосовуються технічні регламенти, стандарти, кодекси ustalеної практики та технічні умови. При цьому застосування стандартів, кодексів ustalеної практики або їх окремих положень є обов'язковим для таких суб'єктів:

- суб'єктів господарювання, якщо обов'язковість застосування стандартів чи кодексів ustalеної практики встановлено нормативно-правовими актами;

- учасників угоди (контракту) щодо розроблення, виготовлення або поставання продукції, якщо в ній (ньому) є посилання на певні стандарти чи кодекси ustalеної практики;

- виробника або постачальника продукції, якщо він склав декларацію про відповідність продукції певним стандартам чи застосував позначення цих стандартів у її маркуванні.

У разі виготовлення продукції на експорт, якщо угодою (контрактом) визначено інші вимоги, ніж ті, що встановлено технічними регламентами, дозволяється застосування положень угоди (контракту), якщо вони не суперечать законодавству України в частині вимог до процесу виготовлення продукції, її зберігання та транспортування на території України.

Відповідно до чинного законодавства учасники відносин у сфері технічного регулювання несуть господарсько-правову відповідальність відповідно до Розділу V ГК України (наприклад, відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції), адміністративну відповідальність відповідно до Глави 13 Кодексу України про адміністративні правопорушення (наприклад, відповідальність керівника (відповідальної посадової особи) підприємства, установи, організації, що виробляють чи імпортують продукцію або товари, виконують роботи чи надають послуги, що не відповідають вимогам стандартів, норм, правил, сертифікатів відповідно-

сті, зразків (еталонів)) [14], кримінальну відповідальність, якщо дії правопорушника містять суспільну небезпеку, відповідно до Розділу VII Кримінального кодексу України [15].

Варто погодитись із Л.Р. Левчук щодо доцільності забезпечення захисту прав кінцевих споживачів і споживчого ринку в цілому переважно господарсько-правовими методами, із застосуванням кримінально- й адміністративно-правових заходів як додаткових, що можуть використовуватись, коли інші будуть вичерпані [11].

Господарсько-правова відповідальність покликана стимулювати належне виконання учасниками господарських відносин господарських зобов'язань. Її головною метою є забезпечення правопорядку у сфері економіки (у господарських відносинах). Реалізації цієї мети покликані сприяти принципи, на яких базується господарсько-правова відповідальність, закріплені в ч. 3 ст. 216 ГК України, зокрема, передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі.

Більшість науковців-правників розглядають господарсько-правову відповідальність як комплексний правовий інститут господарського права, предметом регулювання якого є господарські правопорушення. Зокрема, О.А. Бабак визначає його як правовідносини, що виникають унаслідок вчинення господарського правопорушення між суб'єктами господарювання або між суб'єктом господарювання та органом державної влади чи органом місцевого самоврядування, у результаті чого винний у вчиненні правопорушення суб'єкт господарювання зазнає несприятливих наслідків майнового або організаційного характеру, які передбачаються господарсько-правовими санкціями [16, с. 146]. Таким чином, підставою господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання (ч. 1 ст. 218 ГК України).

Пропорушення господарських зобов'язань щодо якості й безпеки поставленої продукції (товарів), виконаних робіт, наданих послуг належать до правопорушень у сфері технічного регулювання господарської діяльності. Вони можуть бути як договірними, так і позадоговірними. Відповідно, виділяється в цих випадках договірна й позадоговірна господарсько-правова відповідальність. Позадоговірна відповідальність настає безпосередньо за порушення зобов'язань, що виникли із закону, адміністративного акта чи інших правомірних дій.

Відповідно до ст. 216 ГК України учасники господарських відносин несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарсько-правових санкцій на підставах і в порядку, передбачених цим кодексом, іншими законами й договором. При цьому господарськими санкціями визнаються засоби впливу на правопорушника у сфері господарювання, у результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та/або правові наслідки (ст. 217 ГК України).

Реалізація господарських санкцій до правопорушників має як загальну мету забезпечення правопорядку у сфері господарювання, так і спеціальну мету – захист прав та законних інтересів учасників господарських відносин [17], зокрема й на якість і безпеку продукції.

Господарські санкції в більшості випадків мають відносно визначений характер, що сприяє реалізації принципів еквівалентності та індивідуалізації покарання [18, с. 201]. Якщо інше не передбачається законом, сторони можуть конкретизувати в договорі відповідальність сторін. Мова йде про господарсько-правову відповідальність у суб'єктивному аспекті. Саме суб'єктивний прояв відповідальності виступає реалізацією охоронних норм. Спочатку сторони договору реалізують об'єктивну відповідальність, адаптуючи її до договірних інтересів, а потім, у разі

виникнення спору, суд визначає обсяг остаточної господарсько-правової відповідальності з урахуванням договору й складу правопорушення. Санкції як охоронні норми мають більш загальний, вузький характер. У свою чергу господарсько-правова відповідальність має більш широкий, динамічний характер і спрямовується на сходження від загальної, об'єктивної норми до конкретного випадку застосування заходів відповідальності.

Як правило, у договірних відносинах сторони заздалегідь визначають форму відповідальності в разі порушення зобов'язання.

Так, у рішенні Господарського суду Херсонської області в справі № 904/8860/14 за позовом державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» в особі Відокремленого підрозділу «Запорізька атомна електрична станція» (м. Енергодар Запорізької області) до товариства з обмеженою відповідальністю «Цепта» (м. Херсон) про стягнення 250 216 грн збитків, спричинених поставкою неякісної продукції, яка не може бути використана за призначенням, судом було встановлено, що умовами п. 7.1 договору між суб'єктами підприємницької діяльності було передбачено, що в разі неналежного виконання чи невиконання сторонами зобов'язань за договором сторони несуть майнову відповідальність відповідно до чинного законодавства [19].

Суд зазначив, що ч. 2 ст. 224 ГК України встановлено, що учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання, має відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права чи законні інтереси якого порушено. Під збитками розуміються також витрати, зроблені управненою стороною. При цьому учасник господарських відносин, який вчинив господарське правопорушення, зобов'язаний вжити необхідні заходи щодо запобігання збиткам у господарській сфері інших учасників господарських відносин або щодо зменшення їх розміру, а якщо

збитків завдано іншим суб'єктам, він зобов'язаний відшкодувати на вимогу цих суб'єктів збитки в добровільному порядку в повному обсязі, якщо законом чи договором сторін не передбачається відшкодування збитків в іншому обсязі (ст. 226 ГК України). Згідно із ч. 1 ст. 22 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування. Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 22 ЦК України збитками є також витрати, які особа зробила чи мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки). Збитки відшкодовуються в повному обсязі, якщо договором або законом не передбачається відшкодування в меншому чи більшому розмірі (ч. 3 ст. 22 ЦК України).

Відповідно до ст. 611 ЦК України в разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема й відшкодування збитків. Боржник, який порушив зобов'язання, має відшкодувати кредиторowi завдані цим збитки (ч. 1 ст. 623 ЦК України).

Судом було доведено наявність усіх елементів складу правопорушення (протиправну поведінку, збитки та їх розмір, причинний зв'язок між протиправною поведінкою заподіювача та збитками, вину) для застосування такої міри відповідальності, як відшкодування збитків, що саме дало можливість суду винести рішення в задоволенні позову.

Водночас з огляду на суть справи доцільно говорити не лише про невідповідність якості поставленої продукції, а й про її небезпечність. Тим більше, що позивач, обґрунтовуючи позов, посилається на те, що отриману продукцію було відвантажено за підробленими сертифікатами, що унеможливило її використання на відповідному насосному обладнанні енергоблоків ВП «Запорізька АЕС», який є стратегічним об'єктом. З огляду на ступінь небезпеки в законодавстві або договорі варто було б передбачити більш жор-

сткі санкції до відповідача в справі, а саме штрафні санкції. Адже відповідно до ч. 2 ст. 231 ГК України в разі, якщо порушено господарське зобов'язання, у якому хоча б одна сторона є суб'єктом господарювання, що належить до державного сектора економіки, або порушення пов'язане з виконанням державного контракту, або виконання зобов'язання фінансується за рахунок Державного бюджету України чи за рахунок державного кредиту, штрафні санкції застосовуються, якщо інше не передбачається законом чи договором, зокрема, за порушення умов зобов'язання щодо якості (комплектності) товарів (робіт, послуг) стягується штраф у розмірі 20% вартості неякісних (некомплектних) товарів (робіт, послуг).

Досить дієвим було б застосування оперативно-господарських санкцій, однак до суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання, можуть бути застосовані лише ті оперативно-господарські санкції, застосування яких передбачається договором. В аналізованому випадку суд не вказав на їх застосування в договорі. Таке оформлення договору на стратегічному об'єкті мало викликати певні питання до юридичної служби.

Можна говорити про те, що штрафні й оперативно-господарські санкції, окрім загальної штрафної та компенсаційної функції, у контексті порушень на споживчому ринку відіграють також запобіжну й відновлювальну функції, оскільки їх зазначення в договорах на вироблення та поставку продукції сприяє недопущенню вже на ланцюгу «виробник – оптовий продавець – роздрібний продавець» потрапляння на споживчий ринок та до споживача неякісних і небезпечних товарів.

Оскільки технічні регламенти встановлюють обов'язкові для застосування й виконання вимоги до продукції, їх недотримання варто розглядати як порушення публічного правопорядку. Ці обставини дозволяють дійти висновку про обґрунтованість і доцільність жорстких наслідків за введення небезпеч-

ної продукції та закріплення їх у законодавчих актах.

За порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності щодо безпеки продукції до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового чи майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків [20].

ТАК, відповідно до ст. 15 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» [21] до виробника застосовуються штрафні санкції в таких випадках:

- введення ним в обіг небезпечної нехарчової продукції – у розмірі від 1 500 до 3 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за повторне протягом 3 років вчинення такого ж порушення, за яке на нього вже було накладено штраф, – у розмірі від 2 500 до 5 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- невиконання вимог, встановлених п. 5 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції», – у розмірі від 750 до 1 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за повторне протягом 3 років вчинення такого ж порушення, за яке на нього вже було накладено штраф, – у розмірі від 1 500 до 3 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Водночас до розповсюджувача застосовується штрафна санкція за недотримання ним умов зберігання продукції, що ним розповсюджується, якщо внаслідок цього продукція стала небезпечною, – у розмірі від 250 до 1 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за повторне протягом 3 років вчинення такого ж порушення, за яке на нього вже було накладено штраф, – у розмірі від 500 до 1 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

До виробника або розповсюджувача застосовуються штрафні санкції в таких випадках:

– невиконання чи неповного виконання рішення органу державного ринкового нагляду про вжиття заходів із забезпечення безпечності продукції, визначених ч. ч. 1–3 ст. 12 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції», – у розмірі від 1 500 до 3 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для виробників та в розмірі від 300 до 1 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для розповсюджувачів;

– невиконання чи неповного виконання рішення органу державного ринкового нагляду про вжиття заходів із забезпечення безпечності продукції, визначених ч. 4 ст. 12 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції», – у розмірі від 2 500 до 5 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для виробників та в розмірі від 500 до 1 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для розповсюджувачів.

Сплата штрафу не звільняє виробника або розповсюджувача від відповідальності за шкоду, завдану споживачам (користувачам) продукції.

Варто вказати, що система санкцій, запропонована в Законі України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», є гнучкою та спрямована на забезпечення справедливості під час їх накладення: основну відповідальність несе виробник чи особа, яка ввела продукцію в обіг на ринку України, а розповсюджувач продукції (у тому числі її продавець) несе відповідальність лише в тому разі, якщо продукція стала невідповідною внаслідок його дій чи бездіяльності.

Таким чином, сьогодні, на жаль, існує неузгодженість законодавства в питаннях відповідальності за правопорушення у сфері технічного регулювання господарської діяльності, відсутність необхідних заходів захисту набувачів, у тому числі споживачів продукції, робіт і послуг, щодо яких встановлено

добровільні й обов'язкові вимоги безпеки та якості. це вимагає насамперед вирішення означеної проблеми на законодавчому рівні. З метою однакового застосування інститутів «якість» і «безпека» законодавцю необхідно чітко розмежувати ці поняття та внести відповідні корективи в чинне законодавство. При цьому необхідно врахувати, що в сучасному правовому полі обов'язковим є застосування технічних регламентів із підтвердження відповідності, а стандарти та інші нормативні документи можуть застосовуватись як на добровільних засадах, так і обов'язково. Варто застосовувати відхід від ретроспективної відповідальності, яка має на меті покарання винного, і запроваджувати застосування проспективної (позитивної) відповідальності, спрямованої на недопущення правопорушення [22, с. 229].

Ключові слова: господарсько-правова відповідальність, технічне регулювання, безпека продукції, якість продукції.

Окреслено теоретичні та практичні питання господарсько-правової відповідальності учасників господарських правовідносин за безпеку продукції. Визначено місце порушень зобов'язань щодо якості й безпеки продукції серед інших господарських правопорушень у сфері технічного регулювання господарської діяльності. Наголошено на необхідності розмежування в законодавчому полі понять «якість» і «безпека» та внесенні відповідних корективів у чинне законодавство.

Определены теоретические и практические вопросы хозяйственно-правовой ответственности участников хозяйственных правоотношений за безопасность продукции. Определено место нарушений обязательств по качеству и безопасности продукции среди других хозяйственных правонарушений в сфере технического регулирования хозяйственной деятельности. Отме-

чена необхідність розграничення в законодавчій сфері понять «якість» і «безпека» і необхідність внесення відповідних корективів в діюче законодавство.

Theoretical and practical issues of economic and legal responsibility for the participants of economic relations to the safety of products were defined. The place of a breach for duty to the quality and safety of products in the sphere of technical regulation for economic legal activity among other economic offenses was determined. The necessity of differentiation to legislative terms "quality" and "security", and also the necessity to make the appropriate adjustments to existing legislation were noted.

Література

1. Віткін Л.М. Наукові засади створення системи технічного регулювання в умовах членства України в СОТ та інтеграції до ЄС : автореф. дис. ... докт. техн. наук : спец. 05.01.02 «Стандартизація, сертифікація та метрологічне забезпечення» / Л.М. Віткін ; Київський нац. ун-т технологій та дизайну. – К., 2011. – 41 с.

2. Гамбург І.А. Відповідальність за порушення законодавства про технічне регулювання господарської діяльності / І.А. Гамбург // *Право і суспільство*. – 2011. – № 3. – С. 106–111. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pis_2011_3_23.pdf.

3. Гіндікін А.С. Міжнародне співробітництво у галузі технічного регулювання / А.С. Гіндікін // *Стандартизація. Сертифікація. Якість*. – 2005. – № 6. – С. 35–37.

4. Кусакін М.О. Технічне нормування і стандартизація як інструмент нетарифного регулювання ринку / М.О. Кусакін, В.Л. Гуревич // *Стандартизація. Сертифікація. Якість*. – 2007. – № 1. – С. 15–17.

5. Кузьміна М.М. Господарсько-правові засоби забезпечення якості продукції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / М.М. Кузьміна ; Нац. юрид. академія України ім. Я. Мудрого. – Х., 2010. – 20 с.

6. Про схвалення розроблених Міністерством економічного розвитку і торгівлі

планів імплементації деяких актів законодавства ЄС : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 р. № 164-р // *Офіційний вісник України*. – 2015. – № 20. – Ст. 563.

7. Інноваційний розвиток підприємства : [навч. посібник] / за ред. П.П. Микитюка. – Тернопіль : ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.

8. Юрій С.І. Ринок фінансових послуг як інституційна основа ринкової економіки / С.І. Юрій, О.О. Луцишин // *Фінанси України*. – 2010. – № 11. – С. 48–59.

9. Підприємницьке право : [навч. посібник] / [Л.В. Ніколаєва, О.В. Старцев] ; ред. О.В. Старцев. – К. : Істина, 2006. – 208 с.

10. Письменна О.П. Правовідносини, що виникають у зв'язку з порушенням прав споживачів внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О.П. Письменна ; Одеська нац. юрид. академія. – О., 2006. – 19 с.

11. Левчук Л.Р. Господарсько-правова відповідальність підприємств за порушення на споживчому ринку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / Л.Р. Левчук ; Ін-т економіко-правових досліджень НАН України. – Донецьк, 2008. – 20 с.

12. Салухіна Н.Г. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг : [підручник] / Н.Г. Салухіна, О.М. Язвінська. – К. : ентр учбової літератури, 2010. – 336 с.

13. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // *Відомості Верховної Ради України*. – 2003. – № 18–22. – Ст. 144.

14. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-X // *Відомості Верховної Ради України*. – 1984. – Додаток до № 50. – Ст. 1122.

15. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // *Відомості Верховної Ради України*. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

16. Бабак О.А. Основні види відповідальності суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній діяльності / О.А. Бабак // *Підприємництво, господарство і право*. – 2011. – № 10. – С. 144–148.

17. Вінник О.М. Господарське право : [навч. посібник] / О.М. Вінник. – 2-ге вид., змін. та доп. – К. : Правова єдність, 2008. – 766 с.

18. Малиновська Т.М. Співвідношення понять «господарсько-правова відповідальність» та «господарсько-правові санкції» / Т.М. Малиновська // *Право і безпека*. – 2011. – № 4. – С. 200–202. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pib_2011_4_46.pdf.

19. Рішення Господарського суду Херсонської області в справі № 904/8860/14 від 25 лютого 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/42884358>.

20. *Господарське право України : [підручник для студ. вищ. навч. закл.]* / М.К. Галянич, С.М. Грудницька, О.М. Михатуліна та ін. – К. : МАУП, 2005. – 424 с.

21. Про загальну безпечність нехарчової продукції : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2736-VI // *Відомості Верховної Ради України*. – 2011. – № 22. – Ст. 145.

22. Кикоть О.О. *Поняття господарсько-правової відповідальності та її місце в системі права* / О.О. Кикоть // *Часопис Київського університету права*. – 2012. – № 4. – С. 229–232.

